

LUDAS MATYI

Variáció a Ludas-történetekre

Szereplők

LUDAS MATYI,

LILLA – Matyi anyja, TIVADAR – Döbrögi, GÁBOR – ispán

ANNA, BRIGI, JUTKA, KATI

MARCI, MÁRTON, TOMI, TAMÁS, JANÓ, SANYI, GABI, MÁTÉ,

Bemutatta a

Apróka csoportja 1993-ban

1. JELENET

A sz n üres. Beszaladnak a gyerekek, s félkörben elhelyezkednek. Matyi hanyatt fekszik közepen, bal lábát hanyagul a jobb térdére veti, karjait a feje alá teszi. Alszik. Hátulról megszólal a gyerekek legyek zümmögését utánzó kórusa. Matyi elhessenti a legyeket, a kórus elhallgat. Matyi most a jobb lábát veti a bal térdére. Tovább alszik.  jra megszólal a legyek kórusa, most már sokkal t mad b-ban. Matyi egy jól irányzott  t ssel agyoncsapja a l b n az egyik legyet. A csattan s pillanatában hátul a gyerekek  sszecsapj k a tenyeriket. Matyi kissé morgol dva forgolódik. Jobbról, hátul váratlanul felugrik Anna.

ANNA Gyertek, lányok, menjünk a rétre játszani!

LÁNYOK *(felugranak)* Menjünk! Menjünk!

Futva elindulnak balra előre. A sz n sz l re  rve Anna hirtelen megáll, a többiek egymásnak ütközve mögé torlódnak.

LÁNYOK *( rtesetlen l)* Mi van? Miért  lt l meg?!

Anna Matyira mutat. A lányok egymásra néznek, összekacsintanak, aztán körülveszik Matyit.

ANNA Te h talv ! Te világ lust ja!

BRIGI Menj hazá, anyád már régóta keres!

Matyi a másik oldalára fordul.

JUTKA Kelj f l, Matyi!

KATI A l djaid is elszéledtek már!

Matyi visszafordul emez oldalára.

MATYI *(duzzogva)* Hagyjatok aludni!

LÁNYOK *(legyintve)* Hagyjuk! *(Kih z dnak a sz n bal sz l re.) A fiúk csoportja érkezik kiabálva hátulról.*

FIÚK Matyi, gyere játszani! Ugorjunk bakot!

A fiúk karikában elkezdik a bakugrást. Matyi a f le botját se mozdítja. Hátulról már éppen r  kerülne a sor, amikor az el  gyere, Máté odaér Matyihoz.

MÁTÉ *(mérgesen)* Matyi! Rád sohase lehet számítani a játékban?!

Jobbról hátulról Matyi anyja érkezik.

MATYI ANYJA Matyi! Matyi fiam! Gyere haza, tereld el a libákat a vásárba! Gyere, gyere!

Matyi rá sem hederít, nem moccan.

FIÚK *(Körbefogják Matyit.)* Majd mi hazavisszük! *(Vállukra veszik, és jobbra, hátra szaladnak vele. Hátul leteszik Matyit, és szétszélednek. Tomi és Janó hátulról a szűn bal szélére jön.)*

KATI Lányok! Menjünk a vásárba!

Hátul a fiúk már a vásár forgatagában vesznek részt. A lányok jobbra, hátra szaladnak. Janó balról utánuk. A lányok hirtelen megállnak, visszafordulnak, és kiöltik Janóra a nyelvüket. Janó is megáll, nyelvet ölt rájuk, aztán legyint egy nagyot.

2. JELENET

A vásár forgataga. Mindenki állandó mozgásban van a háttérben is.

TOMI *(Janónak)* Erre gyere, ne menj arra,

Erre van a piros alma.

JANÓ *(Visszafordul, odamegy az almaáruhoz.)* Hogy az alma?

TOMI Hat krajcár darabja.

JANÓ De hiszen ez férges!

TOMI Tudod mit? Válogatósnak vadalma,

Annak is a rossza!

Tomi megugrasztja Janót, aki jobbra elszalad. Tomi utána. Középiütt a pék kínálja áruját, többen körülveszik.

TIVADAR Pék, pék, pék,

Háromszor is pék.

Tűz a kemencébe,

Tészta a teknőbe.

Azt kérdi a tészta,

Mi lesz énbelőlem?

Kifli, kalács, sósperec,

Válassz, öcsém, mit szeretsz!

Jobbról a túróárus kínálja portékáját. Tamás előtte áll.

SANYI Túrót, túrót vegyenek,

Hogy a kutyák egyenek.

Sós túrót vegyenek,
Ha nem vesznek, nem esznek.

TAMÁS Fehér cipó, sós túró,
Éhség ellen igen jó!

(Vesz az árustól, majszol.)

Balról a csizmadiainas szólal meg. Többen köréje sereglenek. Marci a legfigyelmesebb, az inas előtt guggol.

GABI *(guggol)* Csizmadiainasnál

Nincs szebb a világon,
Háromlábú széken ül,
Mint madár az ágon.
(Marcinak megfricskázva az orrát.)
Ki kaptafát nem látott,
Nem látott az világot!

Marci a fricskától hátrabucskázik, majd talpra ugrik. Most őt veszik körül a kíváncsiskodók.

MARCI *(büszkén)* Új a csizmám, most vették,

Radfros a sarka,
Azért vették ezt nekem,
Hogy ugorjak rajta.

Marci legényes táncba kezd a többiek által is mondott táncszók ritmusára.

GYEREKEK *(A ritmust tapsolva.)* Hopp, hopp, katica,
Hopp, hopp, hopp!

Közben hátul a kakasárus és vevője egyezkedik.

MÁTÉ Hogy a kakas?

JANÓ Három garas.

MÁTÉ Hát a tyúk?

JANÓ Az is úgy!

MÁTÉ Hát a jérce?

JANÓ Az is érte!

MÁTÉ *(Janó tenyerébe csap, beleszámolja a pénzt.)* Egy, kettő, három!
Közben a szín bal szélén három gyerek összebeszél, hogy megrézfálják a henteset, aki a szín jobb oldalán árul.

HÁROM GYEREK *(Lassan elindulnak a hentes felé. Együtt, csúfolódva.)*
Három hentes bolhát vágott...

SANYI *(Odaugrik a hentes elé.)* Bolha itt...

KATI *(Sanyi mellé ugrik.)* Bolha ott...

TOMI (*Nevetve ugrik közéljük.*) Biz' a bolha megugrott!

A három gyerek nevetve szalad el a hentes elől.

GÁBOR (*Hadonászva indul utánuk.*) Tűnjetek el a szemem elől, ördög-fattyak!

MÁTÉ (*Megfogva Gábor vállát.*) Hagyja őket, komám, jöjjön inkább kockázni!

Gábor és Máté a szín jobb szélén, elől leülnek kockázni. Néhányan kibicelnek. Hátral a gyerekek között a peregárus osztogatja a portékáját.

ANNA Gyerekek, gyerekek,
Szeretik a perecet,
Sósat, sósat,
Jó ropogósat.

MÁRTON (*A pereces elé ugrik.*) Ha nem jó a perece,
Dűljön föl a szekere! (*elszalad*)

ANNA (*Utána fut.*) Te semmirekellő!
Elöl a kockázók veszekedni kezdenek.

GÁBOR (*Megragadja Máté mellén az inget.*) Te csalsz, akasztófára való!

MÁTÉ (*ijedten*) Én?! Én ugyan nem!

GÁBOR (*Hanyatt löki.*) Még most is hazudsz?!

MÁTÉ (*Négykézláb menekülve.*) Itt folyjon ki a két szemem! (*eliszkol*)

GÁBOR (*Utána szalad.*) Majd én megtanítlak kesztyűbe dudálni!

A kibicékkel együtt berohannak hátra a tömeg közé. Egy kis dulakodás kezdődik. Matyi jobbról hátulról érkezik.

MATYI (*vidáman*) Megszáradt a gyöp,
Nem lesz ludam több! (*Megáll középén.*)
Eladom a ludacskámat,
Élek egy kis jobb világot!

Közben melléje érkezett két vevő. Hátral a tömeg között megjelenik Döbrögi. Az emberek hajlonganak, kalapot emelnek. Döbrögi döllyfösen jár-kel az árusok között.

GABI (*Matyinak*) Tudod mit, jóember? Megveszem jó pénzért, ha megegyezünk!

ANNA (*Gabinak*) Nem addig a'! Árulja el, mennyire taksálja!

GABI (*Megvakarja a füle tövét.*) Hááát...

Hátral a tömeg hajlongva két oldalra húzódik: jobbra a lányok, balra a fiúk. Láthatóvá válik Döbrögi, az Ispán és a két hajdú.

TÖMEG (*hajlongva*) Jó napot, Döbrögi uram! ... Adj' isten, Döbrögi uram! ... Adjon isten szép napot, Döbrögi uram!

Döbrögi és csapata vészjóslóan közeledik Matyi és a két vevő felé.

GABI (*Figyelmeztetően súgja Matyinak.*) Vigyázz, ez Döbrögi!

Döbrögi megáll Matyi mögött oldalt.

VEVŐK (*félve*) Alászolgája, nagyuram!... Adjon isten jó napot, méltóságos uram! (*Közben kihátrálnak két oldalra.*)

A két hajdú és az Ispán Matyi mellé lépnek, szinte bekerítik.

DÖBRÖGI Te kölyök, hogy a lúd?

MATYI (*Döbrögi felé fordul.*) Három garas!

Az egyik hajdú nyakánál fogva megragad egy ludat, és felemeli. Az emeléssel egy időben hátulról, a gyerekek közül hallatszik a lúd kétségbeesett szinkrongágogása. Döbrögi szemével és testmozdulatával követi a lúd felemelését. Amikor a lúd a tetőponton van, a gágogás megszakad.

DÖBRÖGI (*Kétségbeesetten, mint aki sokallja az árat.*) Három garas?!? (*Meredten néz a lúdra.*)

A hajdú erre lassan leteszi a ludat. A mozdulattal szinkronban hátulról hallatszik a lúd megkönnyebbült gágogása. Amikor a lúd a földre kerül:

DÖBRÖGI Csak egyet adok értük!

MATYI (*magabiztosan*) Akkor biz' én nem adom el!

DÖBRÖGI Adod te még olcsóbban is!

A hajdúk és az Ispán Döbrögi szavaira kajánul dörzsölik a tenyerüket.

MATYI Én ugyan nem!

A hajdúk és az Ispán nevetni kezdenek.

DÖBRÖGI (*kajánul*) Huszonöt elég lesz?

A hajdúk és az Ispán kezénél és lábánál fogva megragadják Matyit, és felemelik.

MATYI (*kétségbeesetten kapálózva*) Hagyjanak! Eresszenek el! Hagyjanak engem békén!

Matyit hasra fektetik. Az Ispán számolni kezd. A hajdúk minden számnál széles, kissé lassított mozdulattal vernek Matyi fenekére. Az ütéseket felváltva kíséri a fiúk „Húúú!” és a lányok „Jaj!” kórusa.

ISPÁN Egy, kettő, három, négy, tizenöt, tizenhat, tizenhét, huszonkettő, huszonhárom, huszonnégy, huszonöt!

Az utolsó ütést (ami egész pontosan a 11.) a fiúk és a lányok együttes, éles visítása kíséri.

DÖBRÖGI (*Elégedetten, a hajdúkhöz.*) Hozzátok a lúdjait!

Döbrögi hátra indul. A fogdmegjei teregetni kezdik a ludakat. A hátul lévő gyerekek szinkrongógóása hallatszik. Az egyik hajdú még egy szökni akaró lúd után veti magát. Elkapja és elégedetten cipeli magával. Matyi föltápázkodik.

MATYI (*Megfenyegette öklével Döbrögöt.*) No, megálljon! Háromszor veri ezt kenden Ludas Matyi vissza! (*balra el*)

Hátul a kép felbomlik. Döbrögi és hajdúi hangos nevetése hallatszik.

3. JELENET

A kavargó tömeg két kisebb kupaccá áll össze. Bal oldalon a lányok egy kastély készülő tornyát formázzák, jobb oldalon a fiúk körben térdelnek, guggolnak. Az ő kopácsolásuk hallatszik. A két csoport között áll az ácsmester, s előrenyújtott hüvelykujjával a tornyot méricskéli. A kopácsoló ácsok közül valamelyik rácsap az ujjára. Jajgatva ugrik fel a kör közepéből, kezét rázogatja. Közben a színen elején Matyi egy félkört megtéve jobbról az olasz ács udvarába érkezik.

MATYI (*Megáll az ácsmester háta mögött.*) Jó napot!

GABI (*felé fordulva, akcentussal*) Jó napot! Kicsoda lenni maga?

MATYI Ludas Matyi. És maga?

GABI Én lenni maestro Piquaco! Mit csinálni erre felé?

MATYI Munkába szeretnék állni.

GABI (*megöriül*) Ó, mamma mia! Épp jönni jókor! (*Az ács felé mutat, aki az előbb ráütött a kezére.*) Beteg lenni ácsom. (*Matyihoz*) Jönni segíteni?

MATYI Szívesen.

GABI Akkor most megmutatom, hogyan kell lenni építkezni. (*A lányok tornya felé mutat.*) Ez lenni kunyhó! Most építeni várkastély!

Megfogja a hozzá legközelebb lévő ács kezét, azok pedig sorra a másikat. Lánokban – az ácsmester vezetésével – körbeszaladják a kunyhót, aztán közrefogva a lányokat, megállnak. A mester elmagyarázza Matyinak, mi micsoda.

GABI (*Két gyerekre mutat.*) Ez lenni kapu... (*A két gyerek egymás felé fordul, s a kezüket fejük fölé emelve egymásnak csattintják.*)

Ez lenni torony... (Egyik gyerek a másik hátára ugrik, s karjait toronyszerűen a feje fölé emeli.) Ez lenni óratorony! (Az ácsmester egy elől álló fiú karjait a feje fölé emeli, aztán felhúzza a hátánál mint toronyórát. Az óra tik-takolni kezd.) Kész lenni várkastély!

MATYI Már mindent érteni, mester! Megpróbálhatom?

A kastélyt alakítók az eredeti helyzetbe állnak vissza.

GABI (Matyinak szólva feléjük mutat.) Tessék!

Matyi a korábban kaput alakító két gyerek közé lép, s felemeli a kezüket.

MATYI (a mesternek) Ez lenni kapu!

Sivítás, majd „Bumm!” hallatszik. A kapu karjai bezárják Matyit. Matyi kimászik a kapu romjai alól, mentegetőzve néz a mesterre. Az elégedetlenül csóválja a fejét. Matyi újra próbálkozik. Most egy másik gyerekhez lép, a nézők felé fordítja, feje fölé emeli a kezét, hogy az tornyot formázza.

MATYI (rámutat) Ez lenni torony!

Sivítás, majd „Bumm!” hallatszik. A torony összeesik. Matyi ijedten ugrik odébb. A mester elégedetlenül rázza a fejét, toporog idegességében. Matyi most egy háttal álló harmadik gyerekhez lép, szintén tornyot formáz belőle, s felhúzza, mint egy órát. Az óra tik-takolni kezd, kakukkol néhányat, majd uhuzik, kelepel, s a végén összeesik ő is, s vele együtt omlik le az egész kastély. Matyi ijedten néz a mesterre.

GABI (Széles mozdulattal, lemondóan legyint.) Eeeeh!

Matyi elszorodik, aztán felcsillan a szeme. Tapsol egyet: villámgyorsan felépül a kapu. Tapsol kettőt: felépül egy másik épületrész, azaz villámgyorsan felugranak, és a megfelelő pózba állnak a gyerekek. Tapsol hármat: felépül az óratorony és vidáman tik-takolni kezd. Matyi elégedetten és büszkén mutat a kastélyra.

GABI (elismerően) Ez már valami! Papírt, tollat!

Matyi papírként a mester elé tartja a tenyerét, az megfogja Matyi kezét, és másik kezével belecsap Matyi tenyerébe. Ezzel kiállítja a bizonyítványt. Kezet ráznak. Matyi elindul balra előre.

GABI A rivederci! (Integet)

Matyi is visszainteget menet közben.

4. JELENET

Az integetés közben a kastélyt alakító gyerekek hirtelen lekuporodnak, letérdelnek, kezük és fejük a kör belseje felé néz. Amikor Matyi már háttal van a mesternek, ő is bekuporodik a körbe. Matyi bal elöl visszafordul, s meglátja a felhőformát. Szélsüvítés hallatszik. (Természetesen a felhőt formáló gyerekek adják a hangokat.)

MATYI *(A felhő felé néz.)* Úgy látom, eső készülődik. Jó lesz fedezék alá bújni!

Matyi átrohan a színen elején a jobb oldalra, s a felhő felé fordulva leborul a földre. Két karját védekezően a feje fölé fonja. Halk esőkopogás. A szél erősödik. Zápor. Dörgés. Matyi felnéz, vajon csillapodik-e a zápor. Még erősebb dörgés. Matyi ijedten húzza össze magát. Az eső csillapodik. A kopogás egyre halkabb, ritkább. Az eső megáll. Csönd.

5. JELENET

A felhőt alkotó gyerekek hirtelen felugrálnak, s a teret egészen betöltve elhelyezkednek. Mindenki egy virágnak vagy valamilyen növénynek megfelelő pózt vesz fel. Bal szélén középen áll a lányok kaktusza, középen hátul az iker húsevővirág, jobb szélén hátul a kutyatej, jobb szélén középen a teknősbékavirág, mellette középiűt a pöffeteg gomba, a mellett az oroszlánszáj. Középiűt elöl vívóállásban a kardvirág, amint éppen leszúrja a mellette fekvő vérehulló fecskéfűt. A kép bal szélén elöl ül a csalán. A francia doktor kertjében vagyunk. A doktor (Máté) a virágai között tesz-vesz. Amikor a kép jobb szélén elöl kuporgó Matyi fölneéz és föltápaszkodik, akkor éppen a kaktuszához lép.

MÁTÉ *(Megérinti a kaktuszt, aztán fájdalmas arccal felugrik.)* Aúúúúú!
(Sziszegve rázza a kezét, s megfenyegeti a kaktuszt.)

MATYI *(Gyors egymásutánban két aprót tüsszent.)* Hapci, hapci!

Az oroszlánszáj ráfordulva megfenyegeti, majd amikor Matyi értetlenül néz rá, fejével a még mindig a kaktuszának megfegyelmelésével elfoglalt Doktor felé int magyarázatképpen.

MATYI *(Óriásit tüsszent)* Hapciiii!

Matyi bocsánatkérően tárja szét a karját. Az oroszlánszán rosszalóan csóválja a fejét. A tüsszentés hangjára hátrafordul a Doktor.

MÁTÉ (*Megpillantva Matyit.*) Bon jour, monsieur! (*Elindulva felé, magához inti.*) Náthások vagyunk, náthások vagyunk? (*Kedvesen meglapogatja a hátát.*) Seabaj, majd én kigyógyítom a bajából! (*körbemutat*) Az én kertemben csupa olyan növény van, ami a maga bajára jó! (*A kaktuszhoz lép Matyival:*) Ez itt a...

LÁNYOK (*meghajolnak*) Kaktusz.

MÁTÉ Nátha ellen! (*Az oroszlánszáj felé fordul.*) Ez az...

GÁBOR (*vicsorít*) Oroszlánszáj!

A doktor már odébb lépett, amikor az Oroszlánszáj szájával Matyi felé kap. Matyi hátraugrik, erre meg a Kaktusz böki meg. Hátrahúzódik a doktor mellé. A doktor az iker húsevővirágot alakító két gyerek mögött áll.

MÁTÉ Ez itt a...

JANÓ (*csámcsogva*) Húsevő...

TOMI (*csámcsogva*) ...virág!

Matyi fintorogva nézi őket. A doktor már a kutyatej mellett áll.

MÁTÉ (*rámutat*) Ez pedig a...

MÁRTON Kutyatej. (*Lihegve, hálásan megnyalja Matyi kézfejét.*)

MÁTÉ (*Már a teknősbékavirágra mutat.*) Ez a...

SANYI (*Lassan mászva elindul előre.*) Tek-nős-bé-ka-virág! (*Az utolsó szót gyorsan kimondva összeesik a fáradtságtól.*)

MÁTÉ Lassúság ellen! (*A pöffeteg gombára mutat.*) Ez meg itt a...

TIVADAR (*Föltérdel, majd mire kimondja a nevét, újra visszakuporodik.*)

Pöffeteg gomba.

MÁTÉ (*Előrelép a kardvirág mögé.*) No, és itt a...

GABI (*Tiszteleg a kardjával.*) Kardvirág.

MÁTÉ (*Magyarázólag*) Fémmel szerzett sebek ellen. (*Sajnálkozóan a kardvirág mellett fekvő gyerekre mutat.*) Ez meg a...

MARCI (*nyöszörögve*) Vérehulló fecske... (*Nem tudja befejezni, vár egy kicsit, mire a Kardvirág megböki. Erre a megbökött testrészhöz kapva kinyögi.*) ...füüüüü!

MÁTÉ Pattanások ellen. (*Odalép a csalán elé, s Matyi is mellé lép.*) Ez pedig itt a...

TAMÁS (*Kajánul megcsípi Matyit.*) Csalán!

Matyi felszisszenve odébb ugrik.

MÁTÉ (*megnyugtatólag*) Látja? Reuma ellen.

MATYI Hm! (*elgondolkodik*) Mester! Szeretném megtanulni a tudományát!

MÁTÉ *(bólogatva)* Rendben van. *(A kaktuszra mutat.)* Mi ez itt?

MATYI *(Odalép a kaktuszhoz.)* Ez a ... kutyatej.

A kaktusz fenyegetően feléje szúr. Matyi odébb lép.

MÁTÉ *(Fejét csóválja, aztán az oroszlánszájra mutat.)* És ez?

MATYI *(határozottan)* Ez a kardvirág!

Meg akarja simogatni a fejét, mire az oroszlánszáj feléje kap. Matyi ijedten hátrál a kutyatej mellé.

MÁTÉ *(felsóhajt)* Na és akkor az micsoda? *(A kutyatejre mutat.)*

MATYI *(Maga mögé néz.)* Ez itt a vérehulló fecskefű.

A négykézláb álló kutyatej felemeli az egyik térdét, és mint egy kiskutya, lepisili Matyit. Matyi eloldalog mellőle.

MÁTÉ *(lemondóan)* Hát akkor ez mi? *(A pöffeteg gombára mutat.)*

MATYI Ez az... *(elbizonytalanodik)* ... oroszlánszáj.

TIVADAR *(Fölveti a karjait.)* Pöfff! *(Aláhullik)*

MÁTÉ *(A fejét fogja.)* Úristen, maga mindent összezavar!

(Újra elindul magyarázva, Matyi követi.) Ez itt a kaktusz, az oroszlánszáj, a hűsevővirág, a kutyatej, a teknősbékavirág, a pöffeteg gomba, a kardvirág, a vérehulló fecskefű, *(A csalán felé fordul.)* ez pedig itt a csa...

A csalánnak húlt helye, mivel nem sokkal előbb felállt, hogy megtréfálja a mestert.

TAMÁS *(Elnéző mosollyal néz a doktorra, miközben helyben fut.)*

Futómuskátli...

A doktor értetlenkedve néz Matyira, aki megvonja a vállát. Közben a csalán újra elfoglalta eredeti helyét.

MÁTÉ *(Visszafordul, megnyugodva.)* Mégiscsak a csalán!

A csalán kajánul felröhög. A doktor egy pillantással beléfojtja a nevetést.

MATYI Mester, megpróbálhatom még egyszer?

MÁTÉ Na, jól van.

Matyi futva indul a virágok között. A doktor lihegve, le-lemaradozva utána.

MATYI *(Villámgyorsan hadarva.)* Ez itt a kaktusz, az oroszlánszáj, a hűsevővirág, a kutyatej, a teknősbékavirág, a pöffeteg gomba, a kardvirág; a vérehulló fecskefű... *(Diadalmasan megáll a csalán mellett.)* ... ez pedig a csalán!

MÁTÉ *(Lemaradva érkezik, a verejtékét törli.)* Huh! Most már mindent jobban tud, mint én. Várjon, kiállítom a bizonyítványát! *(Ide-oda*

téblábol.) De hol lehet az orvosi pecsétem? (A fejéhez kap.) Megvan! Az oroszlánszájban hagytam. (Odasiet az oroszlánszájhoz. Kezét nyújtja a virág felé, mire az morogva feléje kap. A doktor megfenyegeti, erre a virág szájából a doktor kezébe ejti a pecsétet. A doktor visszamegy Matyinhoz. Belecsap a tenyerébe.) Tessék, itt a pecsét! (Búcsút int Matyinak.) Au revoir!

Matyi az oroszlánszáj felé indul. Megsimogatja a fejét. Az oroszlánszáj hálásan dorombol. Matyi továbbmegy, még megáll a kutyatej mellett.

MATYI (Visszaint a doktornak.) Viszlát!

A virágok mind integetni kezdenek. Matyi lassan eltűnik mögöttük. A kutyatej kettőt vakkant. A kép a vakkantásra felbomlik.

6. JELENET

Döbrögi udvarában vagyunk. A kép bal oldalán az épülő kastély: a gyerekek körben összekapaszkodnak. Láncuk egy helyen megszakad, onnan láthatóan még hiányzik valaki. Középiütt, hátul egy fűrészgép: két gyerek hátát egymásnak támasztva ül, a harmadik mögöttük térdel. A kép jobb szélén, elől egy farakás: néhányan egymáson keresztben hasalnak, két gyerek – kezét magasra tartva és tenyerével egymásnak támaszkodva – fölöttük áll. Mellettük, a kastély felőli oldalon külön hever egy gyerek. Döbrögi az építőmesterével együtt az épülő kastélyt szemléli: ki-be bújnak a gyerekek egymás vállára tett kárja alatt.

GABI Nézze meg, Döbrögi uram, hogy haladunk az új várkastéllyal! (Észreveszi a hiányt a falon.) Oda még kell egy válaszfal!

Elindul a farakás mellett heverő gyerek felé, de közben észreveszi a lustálkodó fűrészgépet.

GABI Maguk meg ne aludjanak, hanem dolgozzanak!

A fűrészgép működni kezd: a két gyerek fenekén forogva gyorsan egymás felé fordul, hanyatt dőlve biciklizni kezdenek. A mögöttük térdelő gyerek pedig egy kart kezd el forgatni, amely mintha a biciklizőket működtetné. Kis idő múlva abbahagyják, leheverednek. Közben az építőmester odamegy a farakás mellett fekvő gyerekekhez, és odagörgeti a kastélyhoz, majd beállítja a falban kihagyott helyre.

GABI (Elégedetten, Döbröginek) Na, már csak a tetőszerkezet hiányzik! Közben hátulról Matyi érkezett, de még nem vették észre. Matyi vizsgálgatja a hasábfákat. Amikor a két egymásnak támasztott

darabot megböki az ujjával, azok ledőlnek, ráesnek a többi gyerekre. Matyi csóválja a fejét. Tovább nézegeti a fákat. Az építőmester a farakás felé indul, de észreveszi, hogy a fűrész megint lustálkodik.

GABI (*A fűrésznek*) Mondtam, hogy dolgozzanak!

A fűrész úmmel-ámmal működni kezd, de amint az építőmester elfordul, megint elheveredik. Az építőmester továbbmegy a farakás felé, észreveszi Matyit.

GABI (*Felháborodottan, Matyinak*) Mi van?! Talán nem tetszik valami a fák körül?!

MATYI (*Az egyik hasábfára mutat.*) Nézze meg, milyen görbe! Ennek egyenesnek kéne lenni...

GABI (*főlényesen*) Ugyan, dehogy! Ebből lesz a boltíves kapu!

MATYI (*Továbbblépve egy másik hasábfára mutat.*) És nézze meg, milyen taplós!

GABI (*Lehajol az egyik gyerekhez, s mintha lecsavarná a fülét.*) Csak volt!

MATYI (*Megint továbbblép, s egy újabb hasábfára mutat.*) És milyen korhadt! Egy év múlva magukra fog szakadni!

GABI (*Kioktatóan*) Egy: ez nem korhadt fa, hanem fekete ében! Kettő: eddig mindig megúsztuk!

Matyi továbbblép, és egy olyan gyerekre mutat, aki úgy hasal a többiekén, hogy egyik térdben behajlított lába az égnek áll.

MATYI (*A behajlított lábú fára mutatva.*) Ezt nézze meg, milyen csámpás!

GABI (*Szintén odalép a fához.*) Egyenes ez! (*Kis szünet. A fának, magyarázóan.*) Mondom: egyenes. (*Kis szünet. A fának, parancsolóan.*) Mondom: egyenes!

(A fa lassan, engedelmesen leereszti a lábát. Matyi felé fordulva.)
Na, látja?!

Döbrögi érkezik a kastély felől.

DÖBRÖGI (*Már messziről kiáltja.*) Ácsom, mi folyik itt?!

Az építőmester otthagyja Matyit, s az időközben a farakás mellé érkező Döbrögi másik oldalára áll.

GABI (*Matyira mutatva.*) Ez a kontár azt állítja, hogy görbék és taplósak a fáink!

DÖBRÖGI (*Felháborodottan néz Matyira.*) Hogy az én fáim rosszak volnának?!?

MATYI (*egykedvűen*) Igen, egy év múlva magukra fog szakadni az

egész. (Az építőmester felé int a fejével.) És ez a kontár fogja okozni a halálukat.

GABI (elképedve) Ééén?

Pillanatnyi szünet.

DÖBRÖGI (Mint akinek szöget ütött a fejébe a gondolat, Matyinak.)

Ááá! Úgy látom, maga ért valamit a mesterséghez!

MATYI (főlényesen) Iiigen... Olasz mesternél tanultam.

GABI (Halkan, lemondóan maga elé.) Sajnos.

DÖBRÖGI (Föllelkesezve, Matyinak.) Ami azt illeti, nekem van ám egy szép nagy erdőm!

MATYI Rendben van. Nézzük meg!

DÖBRÖGI Hát akkor... lovagoljunk ki!

Mind a hárman hátat fordítanak, lóra pattannak, és ügetve eltrappolnak jobb felé, hátra. Az építőmesternek eszébe jut valami, a fejéhez kapva megtorpan.

GABI A fejszék!

Mint amikor a filmet visszafelé pörgetve játsszák le, visszaiüget az előbbi helyére. Fölveszi a fejszét, és Döbrögiék után vágat. Még hallatszik a lódobogás. A kép hirtelen felbomlik.

7. JELENET

Az erdőben vagyunk. Szétszórta fák állnak. Balközépen, elől egy három gyerek alkotta vaskos fa: a gyerekek egymásnak döntik a hátukat, karjaikat ágakként fölemelik. A kép jobb oldalán egy görcsös, csenevész fa: egy gyerek meggörmtyedve, lehetetlen helyzetbe forgatott végtagokkal áll. Hátulról balra előre érkeznek Döbrögiék. Egyre erősebb a dobogásuk. Előre érkezve visszarántják a kantárszárát.

LOVASOK Hőőő!

Megállnak, egy dobbantással leugranak a lovaikról.

DÖBRÖGI (Büszkén körbemutatva.) Íme, az én erdőm!

MATYI (elismerően) Szép... szép... (az építőmesternek) Menjen az emberekkel, vágjanak a vastagabbjából (Egy hátul álló fára mutat.) ...afféléket!

GABI (Az egyik elől álló gyerekeknek.) Utánam!

Az építőmester és segédje hátraindulnak, nézegetnek, aztán leghátul nekiállnak egy fa kivágásának.

DÖBRÖGI (*Matyihoz*) Na, jöjjön, mutatok magának valamit! (*A kép jobb oldalán álló göcsörtös fához vezeti Matyit. Büszkén a fára mutat.*) Nézze! Ez erdőm legszebb fája!

Az eddig mozdulatlanul álló fák egyik lábukkal kilépve nagyot dobbantanak, s felsőtestjükkel előrehajolva megrökönyödötten bámulnak a göcsörtös fára. Kitarzott kép.

MATYI Ez a korhadt?! (*Megböki az ujjával a fát.*)

A göcsörtös fa összecsuclik. A többi fa elégedetten bólogatva és dünnnyögve visszaáll az eredeti helyzetébe, Döbrögi viszont hasonlóképpen előrehajolva, mint az előbb a fák, meredten bámul a kidőlt fára.

DÖBRÖGI (*szinte sírva*) Húsz évvel ezelőtt még az volt!

MATYI (*Szánakozóan megveregeti Döbrögi hátát.*) Jöjjön, mutatok én magának szép fát! (*A vastag fához vezeti Döbrögöt.*) Nézze, megvan vagy két öl! Jó lenne mestergerendának! (*Körbejárja a fát. Döbrögi követi.*)

DÖBRÖGI (*büszkén*) Hát igen! (*Mellére csap.*) Az enyém!

Döbrögi most a fa bal oldalán áll, közben Matyi átsétál a fa jobb oldalára.

MATYI Na, adja a kezét, mérjük meg!

DÖBRÖGI (*Értetlenül áll.*) Hát azt meg minek?

MATYI (*Ellentmondást nem tűrően.*) Én vagyok az ácsmester, nem?!

DÖBRÖGI (*megadóan*) Hát jó...

Előrenyújtja a két karját, és átöleli a fát. A másik oldalon Matyi széles mozdulattal összeköti a csuklóját.

DÖBRÖGI (*értetlenkedve*) Hé, de ahhoz mért kell lekötözni?!?

MATYI (*mellélép*) Mert nem vagyok én ácsmester, hanem én vagyok Ludas Matyi!

DÖBRÖGI (*Rémülten kiabál.*) Kicsoda?! Segítség! Emberek! Jöjjenek! Ácsmester, segítség!

Közben Matyi nekigyürkőzik a verésnek. A verés alatt Döbrögi előbb még kiabál, aztán beletörődve a megváltoztathatatlanba, már csak jajgat és nyög. A verés alatt a fák helyzetükből kimozdulva minden ütésnél egy tapssal kísérik Matyi mozdulatát, vele teljesen szinkronban, kivéve a vastag fát alkotó gyerekeket.)

MATYI (*Széles, jól kitarított mozdulatokkal.*) Egy, kettő, három, négy, tizenöt, tizenhat, tizenhét, huszonkettő, huszonhárom, huszonnégy, huszonöt!

Az utolsó csapás után a fák egy pillanat alatt visszaállnak eredeti helyzetükbe.

MATYI (*Meglapogatva Döbrögi hátát.*) Na, viszlát! (*elindul*) Még két veréssel tartozom!

Matyi jobbra el, elől leül a szín szélén. Közben hátulról a göcsörtös fa irányába érkezik az építőmester és segítse. Nem veszik észre Döbrögöt.

GABI (*Már messziről kiabálva.*) Döbrögi uram! Ácsmester! Találtam egy...

MÁRTON (*Helyesbítón közbevág.*) Talál-tunk!

DÖBRÖGI (*feljajdul*) Jaaa!

Az építőmester és a segéd is megdermednek egy pillanatra. Hegyezik a füllüket. A segéd hirtelen oldalba löki az építőmestert, és Döbrögi felé mutat. Mindketten odarohannak a fához.

GABI Te szent Habakuk! (*Eloldozza Döbrögi kezét.*) Döbrögi uram, mi történt magával?!

DÖBRÖGI (*nyöszörögve*) Az az átkozott Ludas Matyi...

Az építőmester és segédje két oldalról megtámoogatják Döbrögöt.

GABI (*A fához beszélve.*) Emberek, vigyük gyorsan haza Döbrögi uramat!

A kép felbomlik. A gyerekek Döbrögi köré csoportosulnak, és jobbra hátra elcipelik.

8. JELENET

A gyerekek hátul leteszik Döbrögöt, és néhányan köréje térdelnek. Döbrögi hason fekszik. Közben a hátraigyekvő csoportból kiválik a Hírnök, s balra előrejön, s a dobólóritmusnak megfelelő ütemben dobbant néhányat a lábával. Köréje sereglük hét gyerek, amikor meghallják a dobszót.

TAMÁS (*kikiáltószzerűen*) Közhírré tétetik! Annak a doktornak, aki a felséges Döbrögi uramat kigyógyítja a betegségeből, huszonöt arany üti a markát! (*Dobbant néhányat a lábával.*) Közhírré tétetett.

A Hírnök hátramegy a Döbrögi körül térdelők közé. A hallgatók a helyükön maradnak, két lány sajnálkozik.

JUTKA (*hitetlenkedve*) Huszonöt arany?!

KATI (*sajnálkozva*) De kár, hogy nem tanultam ki ezt a mesterséget!

Mindketten hátramennek a Döbrögi körül térdelők közé. A hallgatók közül a gyerekek balról jobbra haladva sorban egymás füléhez hajolva mondják:

GÁBOR *(Sanyihoz hajol.)* Orvos kerestetik!

SANYI *(Marcihoz hajol.)* Orvos kerestetik!

MARCI *(Janóhoz hajol.)* Orvos kerestetik!

JANÓ *(Mátéhez hajol.)* Orvos kerestetik!

MÁTÉ *(Mintha rosszul hallana.)* Micsodaaa?!

JANÓ *(tagoltan)* Mondom, hogy orvos kerestetik!

MÁTÉ *(Hangosan kiabálva, Matyi felé.)* Orvos kerestetiiiiik!

Matyi hirtelen feláll a kép jobb szélén, elöl. A kiáltás végeztével Máté hátraszalad a Döbrögi körül térdelők közé. Vele egy időben a többi négy elöl álló fiú a kép bal szélén megalkotja a kaput: két fiú áll elöl, kezükben mintha alabárdot tartanának. Mögöttük egymással szembefordulva, felemelt karokkal és egymásnak támasztott tenyerekkel áll a másik két fiú. Ők a voltaképpeni kapu. Egy pillanatig kitartott, mozdulatlan kép. Matyi megindul a kapu felé. Ahogy közeledik, az alabárdosok nyikorogva, lassan zárják előtte a karjukat. Amikor Matyi megáll az alabárdosok előtt, a kapu fenyegetően szétbomlik: mindkét gyerek egyetlen ugrással szembefordulva Matyival birkózópózba merevedik. A mozdulattal egy időben, egyszerre mondják:

GÁBOR, SANYI *(kiáltva)* Állj! Ki vagy?!

MATYI *(A világ legtermészetesebb hangján.)* Francia doktor.

A kapuőrök arca mosolygóssá válik. A bal oldali alabárdos haptákba vágja magát, a jobb oldali alabárdos és a jobb oldali kaput alkotó gyerek térdre veti magát Matyi előtt, és hátrafelé haladva nyelvével felnyálja Matyi előtt a padlót. A bal oldali kapu, Gábor betessékeli Matyit. Ahogy haladnak beljebb a Döbrögit körülfogók felé, úgy haladnak velük azonos ritmusban hátrálva a padlónyalók.

GÁBOR *(Mutatva az utat, alázatosan.)* Á, éppen jókor! Fáradjon beljebb, fáradjon beljebb! Erre tessék! *(Amint közel érnek Döbrögi-ékhez.)* Döbrögi uram! Döbrögi uram! Érkezett egy francia doktor! *Mindnyájan Döbrögi köré térdepelnek. Matyi is letérdel.*

MATYI No, hadd lássam a beteget! *(Rásóz egy nagyot Döbrögi fenekére.)*

Néhány pillanatnyi, várakozásbeli csend.

DÖBRÖGI *(Hirtelen összerándul és feljajdul.)* Aúúúúúú!

A körülötte térdelők ijedten hátraugranak. Döbrögi a kiáltás befejeztével hirtelen visszaejti a földre a lábát és a fejét. A háznép megnyugodva visszatér előbbi helyzetébe.

MATYI *(aggodalmaskodóan)* Súlyosnak látszik. Lehet, hogy holnapra belehal...

A Döbrögi körül térdelők hirtelen felegyenesednek, s a mozdulattal egy időben feljajdulnak. Az arcukon azonban látszik, hogy nem gondolják komolyan a kétségbeesést: mosolyognak. A kép egy pillanatra kitartódik.

MATYI ...ha nem szerezzük be a szükséges kellékeket!

A kitartott kép feloldódik: a kiegyenesedett gyerekek visszaereszkednek az előbbi helyzetükbe. Megkönnyebbült sóhajt hallatnak, de az arcuk csalódottságot mutat. Egy gyerek felugrik közülük.

TAMÁS Mi kell?

MATYI *(Tamásnak)* Írja! Csalán, oroszlánszáj, kutyatej, kígyóláb!

TAMÁS *(jegyzetelve)* Kígyóláb. *(a többiekhez)* Irány a... *(Jobb felé mutat, a többiek indulnának.)* ...mező! *(Most bal felé mutat.)*

Matyit és Döbrögöt kivéve mindenki áttódul a szín bal oldalára. Tamás jegyzetével a kezében áll közöttük, míg a többiek négykézlábra ereszkednek, és lázasan keresik a növényeket.

TAMÁS Csalán?

LILLA *(Feltérdelve kiáltja.)* Megvan!

TAMÁS *(kipipálja)* Oroszlánszáj?

BRIGI *(Feltérdelve kiáltja.)* Megvan!

TAMÁS *(kipipálja)* Kutyatej?

MIND *(Néhányan feltérdelnek, kezüket széttáráják.)* Nincs!

A bal oldali kép ebben a helyzetben kimerevődik. Most a jobb oldali kép mozdul meg.

MATYI *(Fölkel, és odaáll a továbbra is hason fekvő Döbrögi elé.)*
Megkenegetem egy kis hájjal!

DÖBRÖGI *(reménykedve)* Az jó lesz.

MATYI *(nyájasan)* Egy kis mogyorófahájjal!

DÖBRÖGI *(beleegyezően)* Az nagyon jó lesz!

MATYI Adj a kezét!

Döbrögi felnyújtja a kezét, Matyi jól látható, széles mozdulatokkal összekötözi.

DÖBRÖGI *(méltatlankodva)* Hé, de ahhoz mért kell lekötözni?! Csak nem fog fájni?!?

MATYI (*megnyugtatólag*) Ugyan.

Döbrögi megnyugodva bólogat, miközben Matyi a háta mögé kerül.

MATYI Csakhogy nem vagyok én francia doktor. (*Döbrögi föléd hajol.*) Én vagyok Ludas Matyi!

DÖBRÖGI (*Visszanéz rá, kétségbeesetten felkiált.*) Kiiiiii!?!?

A jobb oldali kép ebben a helyzetben kimerevítődik. Most a bal oldali kép mozdul meg.

TAMÁS Kígyó láb?

MIND (*elkedvetlenül*) Nincs!

TAMÁS Gyerünk, keressük!

Tamás is leereszkedik a térdelők közé. A keresők ide-oda mászkálnak négykézláb, s Döbrögi verésének ütemére nagy zajjal csapják a tenyerüket a földre. Az ütés előtt karjukat magasan kiemelik. A kép jobb oldalán ezzel a mozgással teljesen azonos ritmusban Matyi veri Döbrögöt. Döbrögi minden ütésre fölkapja a földről a fejét és a lábát is.

MATYI (*Széles, jól kitarított mozdulatokkal.*) Egy, kettő, három, négy, tizenöt, tizenhat, tizenhét, huszonkettő, huszonhárom, huszonnégy, huszonöt!

Az utolsó ütés után a bal oldali képben, a keresők közül hirtelen felugrik egy gyerek.

MARCI (*Örömmel felkiált.*) Megvan!!!

A bal oldali kép mozdulatlaná merevedik.

MATYI (*Döbrögihez*) Na, viszlát! Még egy veréssel tartozom!

Matyi jobb hátul eltűnik. Leül. A bal oldali kép felbomlik. Özönlik haza a nép.

MIND (*kiabálva*) Döbrögi uram! ... Döbrögi uram! ... Megtaláltuk!...
Meghoztuk a gyógyfüveket!

Ugyanúgy körülveszik Döbrögöt, mint az előző képben.

GÁBOR (*Részvevően hajol fölé.*) Döbrögi uram! Szólaljon már meg, szólaljon már meg!

Egy pillanatnyi feszült várakozás.

DÖBRÖGI (*kiáltva*) Jaj! Jaj, hogy ég a hátsó fertályom!

GABI (*A többiekre kacsintva.*) Hát majd lehűtjük, Döbrögi uram!

DÖBRÖGI Az jó lesz!

A háznép egyszerre mozdulva, hatalmas levegőket véve fújja Döbrögi hátsó felét. Egy kis idő múlva Döbrögi újra felkiált. A fújás abbamarad. Jaj! Ugy érzem, mintha parazsat szítanátok!

JANÓ (*Kajánul tüsténkedve.*) Ha csak ez a baj, eloltjuk! Eloltjuk!
Mind egyszerre verni kezdik a tenyerükkel Döbrögi fenekét.
DÖBRÖGI (*föltápászkodik*) Átkozottak! (*Elindul kifelé, balra.*) Ti is
Ludas Matyi cinkosai vagytok!?!
A háznép zajongva nevetni kezd. Döbrögi bal hátul, Ludas Matyival
átellenben leül. A kép felbomlik.

9. JELENET

A vásárban vagyunk. Anna ugrik fel először a többiek közül, mint vásári kikiáltó. Zsvivajgás.

ANNA Emberek! Emberek! Ide körénk gyűljenek!

A tömeg balról is, jobbról egy-egy félkörben leül.

ANNA Itt látható a világot bejárt vándorszínház! Előadásunk címe:
Hogyan verte meg Ludas Matyi kétszer Döbrögi uramat? (*A hátul*
most felálló két gyerek felé mutat.) A színészek! Döbrögi!

A színész-Döbrögit játszó gyerek meghajol. A közönség tüntetően
pfújolni meg nevetni kezd. Eközben hátul lassan feláll az igazi
Döbrögi. Nem a jelenetet figyeli, hanem kifelé néz a közönségre.

ANNA És Ludas Matyi!

A színész-Matyit játszó gyerek is meghajol. A közönség most éljenez,
tapzol. Eközben hátul lassan feláll az igazi Matyi. Ő sem a jelenetet
figyeli, hanem kifelé néz a közönségre.

ANNA Kezdődjék a játék!

Anna is leül. A két színész a burleszkfilmekre emlékeztető mozgással
(felgyorsított, szaggatott mozdulatok) eljátssza két részben Döbrögi
kétszeri megveretését. Játékuk mindvégig karikatúraszzerű, erősen
sűrített. A közönség végig kommentálja az eseményeket, tapzol,
fütyül, nevet.

KÖZÖNSÉG Na, mire vársz! Add meg neki! Ne sajnáld! Ez az! Jól csináltad! stb.

Amikor véget ér a játék, a közönség felugrál a helyéről, kezét ráz
a játzókkal, nevetve utánjátszik egy-egy jelenetet. Felszabadult
zsbongás. Közben Matyi előrejön, s balra előre félrevonja a színész-
Matyit.

MATYI Hallod-e, te! Ezt még az igazi Ludas Matyi is megirigyelhette volna! (*Halkabbra fogja a hangját.*) Te, nem lenne kedved igazából is megtréfálni Döbrögit?

TAMÁS Dehogynem!

MATYI Csak annyit kell tenned, hogy amikor jön a hintójával a vásárra, a lovammal elé ugratsz, és odakiáltod neki, hogy „Én vagyok Ludas Matyi!” Áll az alku? *(Tenyerét nyújtja Tamásnak.)*

TAMÁS Nem bánom! *(Belecsap Matyi tenyerébe.)*

Kezet ráznak. Közben bal oldalon hátul megjelenik Döbrögi hintója: elől mellük elé emelt kézfejjel két ló üget lassú, magasra emelt térdekkal kitarított lépésekben. Mögöttük két gyerek „gólya viszi a fiát” módjára hozza Döbrögit. A tömeg félrehúzódik a hintó elől, miközben kissé túlbuzgóan, csúfondárosan hajlongva üdvözlik Döbrögit.

TÖMEG Jó napot, felséges úr! Adj’ isten, kegyelmes úr! Adjon az isten szép napot, Döbrögi úr! stb.

A kocsi középre ér, a lovak prüszkölve megállnak. Mielőtt Döbrögi lelépne a hintóról (azaz a gyerekek letennék), egy gyerek eléhasal, hogy az úr rá lépjen, ne a poros földre. Döbrögi lelép a hintóról.

TAMÁS *(Lóként toporzékolva.)* Hé, Döbrögi uram! Én vagyok Ludas Matyi!

Tamás jobbra előre elvágat. A szín szélén leül.

DÖBRÖGI Utána! Fogjátok el!

Mindenki Tamás után rohan. Leülnek mellé. A színen állva csak Döbrögi és Matyi marad, ill. a lovak nélküli hintót játszó két gyerek, akik négykézláb egymás mellé térdelve a hintó bakjává alakulnak át. Döbrögi a szín közepén toporzékol és kiabál, Matyi a szín bal oldalán, elől áll, és mosolyogva figyeli Döbrögit. Döbrögi az elrohanó gyerekek után néz, hevesen gesztikulálva kiabál.

DÖBRÖGI Ez az! Már a nyomában vagy! Mindjárt eléred! Kapd el! Kapd már el!

Matyi lassan, ráérősen Döbrögi mögé sétál. Ő meg Döbrögit biztatja a mozdulataival, mint aki minél jobb produkcióra akarja serkenteni.

DÖBRÖGI Ne sajnáld a lovadat! Megvan! Mindjárt megvan! Kapd má... *Matyi Döbrögi vállára teszi a kezét. Döbrögi megmerevedik, benne szorul a levegő. Egy pillanatra kitarított kép. Döbrögi lassan hátranéz, aztán mint aki ördögöt lát, gyorsan visszakapja a tekintetét, és megrázza a fejét. Újra a tömeg után bámul, aztán megint Matyira néz, s ugyanezt gyorsan, még egyszer megismétli. Aztán a homlokához kap.*

MATYI *(nyugtatógatva)* Ne izguljon, Döbrögi uram! *(A hintóhoz invitálja, amely mostanra bakká alakult át.)* Hamar túlesünk rajta!

Döbrögi megadóan felsóhajt, és engedelmesen ráhasal a bakra. Matyi – most számolás nélkül – széles, lassított mozdulatokkal verni kezdi Döbrögöt. A második csapás után berohannak a gyerekek, körülveszik a hintót, de láthatóan nem vesznek tudomást Matyiról, aki tovább veri Döbrögöt.

MÁTÉ *(Döbröginek)* Elvesztettük! Elvesztettük a nyomát, Döbrögi uram!

MARCI *(szabadkozva)* A táltosparipáján átugratott a folyón! Mi nem tudtunk utána menni!

DÖBRÖGI *(Szinte nyüszítve kiabál.)* Itt az igazi Ludas Matyi! Fogjátok már le!

Látszólag mindenki értetlenül néz Döbrögire, miközben gesztusaikkal, tekintetükkel biztatják Matyit, aki tovább veri Döbrögöt. Lázás keresés kezdődik: földön, levegőben, a másik inge mögé kukkantva stb., ide-oda kúszva, téblábolva mindenki Ludas Matyit keresi.

MIND Itt?!? Ludas Matyi?!? ... Hol lenne? ... Én nem látom! ... Itt sincs! ... Megtaláltad? Hol lehet? Nem tudom, hová bújhatott! stb.

Hosszas keresgélés ezen szövegek kíséretében. Matyi az előbbi ritmusban rendületlenül veri Döbrögöt. Egyszer csak váratlanul felugrik egy gyerek, széttárja a karját.

MARCI *(Túlkiabálva mindenkit.)* Hol van?!?

Marci hangjára az egész kép kimerevűődik. Csönd.

VÉGE

VARIÁCIÓ A LUDAS-TÖRTÉNETEKRE

Néhány szó a rendezőnek

Nem véletlenül adtam ezt az alcímet a játéknak. Mielőtt ugyanis a kidolgozásához hozzáfogtunk volna, elolvastunk minden elérhető történetet Ludas Matyiról (az orosz és román népmeseváltozattól kezdve Fazekas Mihály elbeszélő költeményéig bezárólag), ráadásul megnéztünk egy táncszínházi előadást is. Az olvasott történeteket összevetettük egymással és a látott darabbal, az előadásról alapos kritikát mondtunk színházi szempontból, s aztán mindent elfelejtve hozzáfogtunk a saját darabunk létrehozásához.

Az olvasottakból mindössze egyetlen mondathoz ragaszkodtunk („Háromszor veri ezt kenden Lúdas Matyi vissza!”), egyébként az itt olvasható teljes szöveg a rögtönzéses játékunk szüleménye, persze, kellőképpen kiérlelt formában. A forгатókönyvben egyetlenegy szövegfajta azért akad, amely nem a mi művünk: a vásári jelenetben elhangzó népi gyermekmondókák. (Sokan talán el se hinnék, milyen pergő vásári kavalkád kerekedhet ki ezek egymás után rakásából, de íme, itt a bizonyíték!)

A játékra való felkészülésünk során alkalmazott munkamódszerből adódik, hogy nálunk mindenki mindent kipróbál, így aztán szinte természetes, hogy a valódi játék során is mindenki állandóan játszani akar. Ezt persze csak úgy tudjuk megoldani, ha mindenki talál magának a szituációhoz illő szerepet. (Ezt viszont mindenkinek magának kell megalkotnia!) Hogyha mégsem volna lehetséges valamiféle szerepet kreálnunk mindenki számára, nos, erre az esetre találtuk ki a „mindenki mindig színen van” játékmódot. Ebben a darabban is ezt alkalmazzuk: így vannak a színen egyszerre aktív játékosok és semleges személyek. Ez utóbbiak a képben elfoglalt helyzetükkel jelzik azt, hogy ők most nem részei a jelenetnek. De természetesen ők is közvetlen közlőről „élnek” a játékot, soha nem válnak „civille”. Ez a fajta játékmód elkerülhetővé teszi, hogy a jelenetből ki- majd újra belépő szereplők ne vesszék el a köztes időben a cselekmény fonalát, s végig benne maradjanak a játék atmoszférájában.

Ennek a darabnak az előadása során nagy figyelmet kell fordítani

a játék feszes tempójára. Az egyes jelenetek közötti átmenetek maguk is úgy vannak megkomponálva, hogy a játzókat állandó mozgásban tartják, s szinte észrevétlenül, mégis egyértelműen és szervesen úszik át egyik kép a másikba. (Nem hozok példákat, és nem magyarázok semmit sem, hiszen a forgatókönyvben pontosan követhető, miről van szó.) Rendezés közben viszont érdemes nagy figyelmet fordítani majd azokra a jelenetekre, amelyekben az ún. szimultán színpad technikájával találkozunk. Ezek pontos és feszes ritmusú kidolgozása, egymáshoz illesztése elengedhetetlen a sikeres előadáshoz. (Különösen fontos ebből a szempontból a 8. jelenet!)

A forgatókönyvből nyilván kiderült, hogy a játék teljesen díszlet nélküli, s a darabban minden akció eszköztelen, kellék nélküli, „olyan, mintha” játék. Ez a megoldás is segíti azt a törekvésünket, hogy előadásunk kellő ritmusú legyen, s a szanaszét heverő díszletelemek és kellékek ne tegyék lehetetlenné magát a játékot.

Még néhány szót kell szólnom két dramaturgiai megoldásról. Az egyik a francia doktor kerti jelenetének megoldása! Nos, kifogásként fölmerülhet, hogy ez a jelenet a cselekményben elfoglalt helye, terjedelme szerint a dramaturgiailag indokoltnál sokkal nagyobb hangsúlyt kap a darabban. Bevallom, tudom, hogy így van. De nem lehet kihagyni, mi több, lerövidíteni sem, hiszen ennek minden mozzanatát a gyerekek fantáziája hozta létre, s élvezik benne a játékot. Amikor először rögtönöztük ezt a jelenetet, majdnem pontosan ilyen volt, mint most a forgatókönyvben! Nekem az akkori drámaóránk elején csak annyi dolgom volt, hogy egy mondattal fölvezessem a szituációt: „A francia doktor kertjében vagyunk. Ez egy különleges kert, csupa gyógynövény van benne” – mondtam, s egy szempillantás múlva már mindenki az általa kitalált növény pózában volt és élt. Tegyük a szívünkre a kezünket, melyik felnőttnak jutott volna eszébe a teknősbékavirág, amelyik ráadásul lassúság ellen jó? Meg a többiek! Vagyis egy ilyen jelenetet akkor is meghagy az ember, ha tudja, hogy a kellenél hangsúlyosabbá válik. Márcsak azért is meg kell hagyni, mert a gyerekek kreatív készsége válik benne láthatóvá és hangsúlyossá!

A másik szokatlan dramaturgiai mozzanat a vásári komédiások némajátékbetétje. Miért gondoltam ennek szükséges voltát? Ebben a jelenetben eljutunk arra a pontra, amikor kiderül, hogy a nép most már nyíltan és egyértelműen Matyi mellett áll – de még csak Döbrögi távollétében. E jelenet előzménye a második megveretés szituációja, ám

ott még csak a nép hangjának és mozdulatainak, gesztusainak ellentétéből következtethető ki a Matyi iránti szimpátia. A következménye pedig az utolsó jelenet, ahol már Döbrögi jelenlétében, belőle bolondot csinálva sorakoznak fel Matyi mögé. Ennek a három jelenetnek az egymásra épüléséből hámozható ki a nép öntudatra ébredésének története: a sajnálkozó, de tehetetlen tömegből ezen a három fokozaton át érik tudatosan cselekvő erővé. A komédiás jelenet beiktatása nélkül ennek a folyamatnak a bemutatása szenvedett volna csorbát, ezért van tehát szükség rá!

A befejezés lezártan lezártatlan. A továbbgondolás felszólító helyzetét teremtjük meg a néző számára ezzel a sokáig a fülében csengő „Hol van?” kérdéssel.

Tényleg, hol van most Ludas Matyi?

Ui.: Bízom abban, senkinek nem nehezítettem meg a dolgát azzal, hogy a forgatókönyvben a szereplőket az eredeti nevükön szerepeltettem. Egyrészt így volt a legpontosabban rögzíthető a jobbra általuk alkotott szöveg, másrészt úgy éreztem, tartozom nekik ennyivel a tőlük kapott ötletekért és az együttes játék élményéért.

Kívánok Önöknek is hasonlókat a saját csoportjuk, saját tanítványaik körében!

